№ 94 Յունիսի 6 (18) **1880** Յունիսի 6 (18) № 94

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կօպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դումայի վճիռը։—Ն ե ր ք ի ն տ ե ս ո ւ թ ի ւ ն։ Նամակ Շուշուց։ Նամակ Ղարսից։ Նամակ Ախալքալաքից։ Նամակ Աստրախանից։ Նամակ Խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Ա ր տ ա ք ի ն տ ե ս ո ւ թ ի ւ ն։ Գօշէն Ֆրանսիայում։ Թիւրքիա։ Անգլիայի ներքին գործերը։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—Յայտարարութիւններ։

ԴՈՒՄԱՅԻ ՎՃԻՌԸ

Յունիսի 2-ին Թիֆլիսի Դումայի մէջ կայացաւ մի վճիռ, որ ցոյց է տալիս թէ մեր քաղաքային վարչութիւնը կամենում է նոր միջոցների ձեռք տալ քաղաքային տնտեսութիւնը բարւօքելու համար։

Դուման վճռել է մի քաղաքային փոխառութիւն անել 750,000 րուբլ գումարով։

Դեռ 1873 թւին մենք «Մըշակի» մէջ շատ անգամ խօսել ենք քաղաքային փոխառութեան անհրաժեշտութեան մասին, բացատրելով նրա էութիւնը։ Ու ճշմարիտ, ինչպէս շատ անգամ կրկնած էինք, կան ծախսեր, որ քաղաքը երբէ.ք չէ կարող անել իր մշտական, սովորական եկամուտից, այն ինչ այդ ծախսերը անհրաժեշտ են։ Օրինակ ջրանցքը, քաղաքի բնակիչներին մաքուր ջուր տալը՝ անհրաժեշտ ծախսերից մինն է։ Բայց եթէ քաղաքը այդ անհրաժեշտ ծախսը անելու համար վախենայ փոխառութենից, — այն ժամանակ երբէք չի իրագործի ջրանցքը։

Նոյն ինքն քաղաքային ինքնավարութեան կանոնադրութիւնը թոյլ է տալիս քաղաքին առանց տէրութեան թոյլտուութեան փոխառութիւն անել, այն պայմանով, որ փոխ առած գումարը չը գերազանցի քաղաքի նախընթաց երկու տարվայ մուտքի գումարից։ Եթէ անելու փոխառութեան գումարը գերազանցելու լինի յիշեալ քաղաքային գումարներից, այն ժամանակ պիտի մինիստրութիւնից խնդրվի թոյլտուութիւն, որ վաւերացնելով փոխառութեան պայմանները, պիտի տեղեակ լինի ինչ աղբիւրներից քաղաքը դիտաւորութիւն ունի տարուց տարի վճարել իր յանձն առած պարտաւորութիւնները։

Վախենալ փոխառութենից կարող են միայն կամ յետադէմ մարդիկ, որոնք ամեն նորութենից վախենում են, կամ նրանք, որոնք համոզված են թէ այժմեան քաղաքային վարչութեան ներկայացուցիչները անընդունակ կը լինեն փոխառութենից ստացած գումարով որ և է օրինաւոր գործ կատարել։

Ինչ և իցէ սկզբունքով չէ կարելի չը համակրել քաղաքային փոխառութեան գործին, որ միջոց կը տայ քաղաքին զանազան օգտաւէտ և անհրաժեշտ հիմնարկութիւններ իրագործել և շէնքեր կառուցանել։

Մասնաւոր և հասարակական տնտեսութեան մէջ զանազանութիւնը այն է, որ մասնաւոր անձը կարող է և պէտք է խնայողութեան համար կարգադրէ իր ծախսերը իր եկամուտներին համեմատ, իսկ հասարակական հիմնարկութիւնը, քաղաքը, համայնքը, կամ պետութիւնը, երբ ունի անհրաժեշտ ծախսեր, պէտք է անպատճառ միջոցներ գտնի այդ ծախսերն անելու համար։

Քաղաքը չէ կարող ասել՝ ես փող չունեմ, ուրեմն թող քաղաքացիները զրկվեն մաքուր ջրից և փողոցի լուսաւորութիւնից։ Ոչ, այդ ծախսերը անհրաժեշտ են, ուրեմն եթէ քաղաքային պատրաստի գումարներ չը կան, պէտք է փոխառութիւն անել։

Մի և նոյն ժամանակ առած փոխառութեան միջոցով կատարված բարեկարգութիւնները իրանք էլ, եթէ օրինաւոր կերպով կատարվեն, կը բարձրացնեն քաղաքի եկամուտները, կը դառնան քաղաքի համար եկամուտի նոր աղբիւրներ։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

12 մայիսի

Այս տարի թանգութիւնը Շուշում ծայրայեղութեան հասաւ, և եթէ մի քանի մարդասէրների օգնութիւնը չը լինէր, կատարեալ սով կընկնէր։ Քաղցածներին օգնելու համար կազմված յանձնաժողովը քաղաքիս աղքատներին մեծապէս օգնեց, բայց գիւղերի վիճակը անտանելի էր. ամեն օր զանազան կողմերից սրտամաշ լուրեր էին մեզ հասնում։ Ասում են Ջիւանշիր գաւառի բնակիչները երկար ժամանակ քաղցած մնալով, զանազան կենդանիների գէշերով են կերակրվելիս եղել։ Ջիւանշիրի գաւառապետը իր ժողովրդի դրութիւնը յայտնելով նահանգապետին, տէրութիւնից մեծ օժանդակութիւն է ստացել։ Յոյս ունենք, որ նա արդարութեամբ մատակարարելով ժողովրդին իր ստացած նպաստը, ճշդութեամբ մանրամասն հաշիւ կը տայ։ Թէև անցեալ տարի մուկն ու մարախը Շուշու գաւառին այնքան չէին վնասել՝ որքան ուրիշ տեղերին, բայց դարձեալ սարսափելի եղաւ թանգութիւնը, որի պատճառների մեծ մասը արուեստական էին. օրինակի համար պ. Հախվերդեանը հազարաւոր չետվերտներով ցորեն էր հաւաքել տուել ու մի չուշեցի վաճառականի ճարպիկ օգնութեամբ ծածուկ իրաւունք ստացել և ցորենը փախցրել էր Գանձակ։

Անցեալ շաբաթ Ար. վարդապետ Սեդրակեանը ճանապարհ ընկաւ դէպի ս. Էջմիածին առանց մի որոշ բան յայտնելու իր վերադարձի մասին։ Նա հեռացաւ. Շուշուց երկու կուսակցութիւնները միմեանց հետ հաշտեցրած ու երկուսից էլ բաւական։ Ասում են, որ նրան խոստացել են աւելի բարձր պաշտօն տալ. եթէ ճիշդ լինի մեր լսածը ու հ. Սեդրակեանը կրկին չը վերադառնայ, այն ժամանակը շատ ցաւալի պիտի լինի, որ մեր Շուշու պէս մի թեմ զրկվի այնպիսի մի անխոնջ մշակից և ուսումնարանների անձնուէր պաշտպանից։ Համարձակ կարելի է ասել հ. Սեդրակեանն էր միայն, որ կարողացաւ մեր ուսումնարանները սոյն նախանձելի և ծաղկեալ դրութեանը հասցնելու։ Լըսվում է որ հոգաբարձութիւնը հրաւիրել է առաջիկայ տարվայ համար և պ. Ս. Մանդինեանին։ Ասում են այս տարի պ. Աղասարեանը մտադիր է իր պաշտօնը թողնել (թէև մինչև հիմայ էլ թողածի պէս էր), որովհետև չնորհիւ պրակտիկայի այնքան ժամանակ չունի, որ ուսումնարաններումն էլ ճշդութեամբ իր պաշտօնը կատարի։ Թողնում եմ ուսումնարանների յառաջադիմութեան, ուսուցիչների անձնուիրութեան և պ. Աղասարեանի գործունէութեան վրա մանրամասն խօսելը մինչև քննութիւնների վերջանալը։

Օրերումս Շուշում վախճանվեցաւ մի շատ ծեր մարդ. յայտնի չէ թէ քանի տարեկան էր, միայն նա մի քանի տարի էլ սրանից առաջ էր տեսել իր հինգերորդ սերունդը՝ թոռան թոռը։ Նրա թաղումը մեծ հանդէսով կատարեցին. 2000 րուբլուց աւելի, ասում են, միայն թիկանների համար է ծախված։ Մի շաբաթվայ ընթացքում Շուշին կորցրեց մօտ 5000 րուբլ, Զատկվայ և նոյն օրվայ թիկանների համար։ Հ. Սեդրակեանի քարոզը այս յիմար սովորութեան դէմ ապարդիւն մնաց։ Տխուր և զարմանալի երևոյթ է շուշեցիների մէջ իրենց մեռնելու ժամանակը մի չնչին բան անգամ չեն կտակում ազգային գործերի, կամ դպրոցի համար, մինչդեռ հազարներ մսխվում են թաղման վրա ի զուր տեղը և վատ օրինակ լինում միւսներին։

Այս շաբաթ Շուշու դատարանում կը քննվի Մեղրեցւոց եկեղեցւոյ երեսփոխի գործը ժողովրդեան հետ։ Ժողովուրդը երեսփոխից հաշիւ է պահանջել և նա փոխանակ օրինաւոր հաշիւ տալու, յարձակվել է ժողովրդի վրա և մի երկուսին լաւ ծեծել ու ցիշցներով ճանապարհ դրել։ Աւելորդ եմ համարում սրա մասին երկայն ու բարակ գրել, քանի որ սոյա տիպերը ու գործունէութիւնները վաղուց ծանօթ են ընթերցող հասարակութեանը։

Գողութիւնների լուրերը քաղաքումս օրից օր աւելի են լսելի լինում. քաղաքի անմաքրութեան մասին էլ աւելորդ է գրել։ Բայց զարմանում ենք, որ «Մեղուի» պ. Թղթակիցը ոստիկանութեանը անզօր է գտնում սոյա առաջը առնելու համար և մինչև անգամ հրապարակաւ նրանցից շնորհակալութիւն է յայտնում, (Մեղու № № 26 և 27)։ Շաբաթ չէ անցնում, որ չը լսենք թէ սրա տան վրա յարձակվեցին, նրա տունը կողոպտեցին. եթէ չեմ սխալվում, կարծեմ հէնց պ. Թղթակցի տան վրա էլ են յարձակվել։ Ուրեմն ինչ կը նշանակէ փոխանակ ուղիղը գրելու, շողոքորթել։ Եթէ Շուշում այնքան սաստիկ չէ յափշտակութիւնը, դորութիւնը այդ տների ամրութեան շնորհին է։ Հարուստների տները նմանվում են անառիկ և ամուր բերդերի, իսկ աղքատների տներում ոչինչ չը կայ կողոպտելու։ Բայց գիւղերում ոչ թէ մարդու եղած չեղածը, նոյն իսկ հէնց իր գլուխն էլ ապահով չէ։

Երկրորդ՝ եթէ դեպուտատը կարողանում է խեղճ քաղաքացիներից տարին երկու անգամ փող ժողովել, իբր փողոցների նորոգութեան համար, եթէ կարողանում է ամեն մի տան վրա մի մի լապտեր ծախել հատը 10 ր., որ 3 ր. էլ չարժէ ու մէկէլ նոքա անյարմար են համարում և նորից ուրիշ լապտերներ գնում, եթէ կարողանում է բուլվարի համար փող ժողովել, եթէ կարողանում է քաղաքացիներից մարդիկ, կամ նոցա փոխարէն փող պահանջել, որպէս զի գիշերը փողոցներում շրջեն, եթէ կարողանում է մշակներին ճանապարհի, բուլվարի և այլ գործերի համար ձրի բանացնել, եթէ կարողանում է հազար ու մէկ ճանապարհով քաղաքացիներից փող պահանջել, մի՞թէ չէ կարող և փողոցների համար օրինաւոր կարգադրութիւն անել և հսկել, որ խնամք պահեն, վերջապէս միթէ քաղաքը դրամագլուխ կամ արդիւնք չունի, որ կարող լինի գործ դնել քաղաքի անհրաժեշտ պիտոյքների համար։

Երէկ մեծ հանդէսով բացվեց քաղաքիս բուլվարը։ Այս առաջին անգամն է՝ որ Շուշում այնքան զբօսնող տեսանք. մօտ երկու հազար հոգի կը լինէին այր, կին, երեխայ։ Կանայք որոնց գուցէ կեանքի մէջ առաջի անգամը լինէր, որ դուրս էին եկել այնքան բազմութեան մէջ։ Պլաստունների բատալիոնի երաժշտութիւնը ածում էր նոքաշէն բուլվարի մէջ։ Շուշին կամաց կամաց սկըսում է քաղաքի նմանվել. կը տեսնենք արդեօք բնակիչներն էլ կատարեալ քաղաքացիների կը նմանվեն, թէ ոչ։

Արցախեցի

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐՍԻՑ

25 մայիսի

«Մշակի» 77-րդ համարում ապրիլի 13-ին Ղարսից գրած նամակը մի տխուր տպաւորութիւն արեց ինչպէս մեզ, նոյնպէս էլ շատերի վրա։ Այդ նամակը, որի մէջ նկարագրված էր Ղարսի մի քանի հոգևորականների պարսաւելի վարմունքը հանդուցեալ Կիրակոսի թաղման վերաբերութեամբ և պարզամիտ ամբոխի առաջ ծաղրելը դպրոցի և թատրոնի նշանակութիւնը, մեզ ստիպեց ցաւելու այդպիսի տխուր իրողութեանց վրա և ասելու։—Մենք գիտենք, որ „Մշակ" լրագրի տըխուր և միանգամայն ազդու ձայնը արձագանք գտաւ համարեա ամեն մի ստորին դասակարգի մարդկանց մէջ, զարթեցրեց շատերի մէջ սէր, կարեկցութիւն և ողորմութիւն դէպի Հայաստանի ներկայ թշուառ վիճակը, նրա սոսկման օրդւոց աղետալի հեծեծանքը. շատերին հասկացրեց „միութիւն" բառի նշանակութիւնը, շատ տեղերից բարձին կրօնական անտեղի նախապաշարմունքն ու տարաձայնութիւնները. ձուլեցին նոյնպէս շատերին ազգութեան մի բովի մէջ մի մարմին կազմելով։ Բայց մինչև ցայժմ անզօր գտնվեց ազդելու այդպիսի քնած և լսկ կոչումն ունեցող հոգևորականների անտարբեր սրտերի վրա։ Ահա այդպիսի քահանաներն են, որ իրանք չեն գործում, իսկ գործողներին էլ խոչընդոտ են լինում զանազան կծու հեգնաբանութեամբ։ Այդպիսիներն են, որ թոյլ են տալիս իրենց հազար ու մի տեսակ կեղտոտ և անպատշաճ բառերով պղտորել և խռովել պարզամիտ ժողովրդի խաղաղութիւնը, գրգռել

Նրան ընդդէմ ազգային լուսաւորութեան, զզուանք բերել գործող անձինքների վրա։ Դրանք աննշմարելի ցեցերն, որ ուտում են ժողովրդին. ինչ է արդեօք նրանց նպատակը. երևի կամենում են գրաւել ժողորդի սէրը այդպիսի միջոցներով. որպէս զի հեշտութեամբ կարողանան ձեռք բերել իրենց ցանկացած կոպէկները. բայց չեն հասկանում, որ մի և նոյն ժամանակը խայտառակում են իրենց անձը, և հրապարակ հանելով իրանց հոգեկան հիւանդոտ և տգեղ պատկերը, երկպառակութիւն, խառովասիրութիւն, շահախնդրութիւն և այլ զանազան ապականիչ ախտեր են տարածում ժողովրդի մէջ։

Թող ներուի ինձ ասելու, որ մինչև ցայսօր իրանց նիւթական շահերին ծառայեցրին խեղճ ժողովրդին, կերան նրա արդիւնքը և արդար վաստակը, սպառեցին և մաշեցին նրա բարոյական ուժը, զրկեցին նրան ազգային գեղեցիկ յատկութիւններից, պառաւական յիմար ցնորաբանութիւններով զբաղեցրին ժողովրդի միտքը. իսկ քրիստոնէական և կրօնի ճշմարտութիւնը մեքենայաբար հաղորդեցին ժողովրդին։ Կրօնը արեցին իրենց դեկը և շինեցին իրենց համար ապրուստի գործիք, իսկ Քրիստոսից առ մեզ աւանդված նուիրական սուրբ տաճարը համարեցին իրենց համար առուտուրի կրպակներ և խանութներ, այնպէս որ, սիրտն ուզած միջոցին կարող են անօթեղէնները ծախել և կամ գողանալ ասելով թէ „հանաք եմ անում“. զարմանալի հանաք։

Ղարսից այդպիսի մի քանի նամակներ գրել են, որ տեղւոյն ծխական քահանաները սառնասրտութեամբ են վերաբերվում դպրոցին, փոխանակ քաջալերելու, վհատեցնում են, փոխանակ օրհնելու, անիծում. երբ իրենց վրա ամենից մեծ պարտականութիւն կայ դէպի այդ պաշտելի տունը և տաճարը։ Այդպիսի ընթացքը և գործունէութիւնը ամեն մի սորրին դասակարգի մարդկանց համար աններելի մեղք է, ո՛ւր մնաց մի հոգևորականի, Աստուծոյ առաջը ժողորդի կողմից պատասխատու մի անձի, ո՛ր իր պարտականութիւնը դէպի չարն է գործ դնում։ Ժամանակը փոխվել է. ամեն մարդ պէտք է իր կարողութեան չափով օգնէ ազգային ազնիւ գործին, որից չը պէտք է բացառութիւն կազմի ոչ հարուստ, ոչ աղքատ, ոչ աղա և մշակ, ոչ աշխարհական և ոչ հոգևորական, այդ է մեզ ուսուցանում ազգային պարտքը։ Ընդհակառակն այնպիսիներն արժանի են միայն արհամարանքի։

Այո՛, և այն չենք ուրանում, որ տեղւոյն դըպրոցը աննախանձելի դրութեան մէջ է շնորհիւ մի քանի ծոյլ և անփորձ ուսուցիչների, որոնք գործում են ոչ ոքի հսկողութեան տակ, ուտում, խըմում, քէֆ անում, օգուտ քաղելով տեղական առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոսի հինգ ամսեայ բացակայութիւնից։ Այդպիսիներին ոչ մարդկութեան և ո՛չ էլ Աստուծոյ դատաստանը կարդարացնի, որոնց վարձատրութիւնը կը լինի միայն թուք և ամօթանք։

Ց. Տ. Բ.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

3 մայիսի

Շտապում եմ ծանօթացնել «Մշակի» ընթերցողներին այն մխիթարական երևոյթի հետ, որի ապաւորութեան ներքոյ ես գրում եմ ներկայ տողերը։

Որքան զանազանութիւն իմ վերջին նամակիս (15 մարտի) և սրա հետ։ Այն ժամանակ մարդկանց և անասունների քաղցածութեան նկարագիրները, ձիւնապատ դաշտերը, հացի օրըստօրէ թանգանալը մի տեսակ սարսափ էին բերում մարդի վրա, բայց այժմ բարեյաջող անձրևների պատճառով խոտը բաւականին առատ է և յոյս կայ որ ներկայ տարվայ հունձքը ևս առատ կը լինի։

Ի հարկէ, դեռ վաղ է ուրախանալը. առատ լինի, թէ չը լինի հացի բերքը, այնուամենայնիւ ներկայ տարվայ սարսափելի թշուառութիւնների տըխուր յիշատակները ջնջելու և հասարակական բարօրութիւնը վերականգնելու համար հարկաւոր են տարիներ, բայց ինչ և իցէ հացի գինը մեր հրապարակի (մէյդան) վրա հետզհետէ իջնում է։

Երկու շաբաթվայ մէջ ցորենի սոմարը, որ 70 ռուբլով էր ծախվում, իջաւ 50—55 ռուբլի, մինչև անգամ երէկ Ախալցխայի գաւառից բերված աշունքացան ցորենի սոմարը ծախվեցաւ այստեղ 35 ռուբլով։

Այժմ երբ փոքր առ փոքր սկսելու ենք ազատ օդ շնչել, չենք կարող շնորհակալութիւն չը յիշել մեր քաղաքում կազմված աղքատաց խնամատար ընկերութեան անդամներին, որոնք սկզբից հարց բարձրացրին հասարակութեան փողով հաց գնել, այդ գումարի մեծ մասը իրանք տուին և անձնուիրաբար աշխատելով հասարակական օգտի համար, ազատեցին քաղաքը 5—6 ռուբլիով պուդը ալիւր գնելու հարկաւորութիւնից։ Աւելորդ չեմ համարում յիշել, որ մի և նոյն պարոնները զանազան երեկոյթների, խնջոյքների մէջ չեն մոռացել և քաղաքիս աղքատ դասակարգին և նրանց օգնելու համար իրանց մէջ հանգանակութիւններ են արել և եթէ ոչ բոլորին, գոնէ սաստիկ չքաւորներին պահելու։

Այսպիսի մի սարսափելի դասից գոնէ օգուտ քաղէին մեր քաղաքացիք կամ գիւղացիք, որոնց համար հեռատեսութիւնը և չափաւորութիւնը (экономія) գոյութիւն չեն ունեցել, նոքա սև օրվայ համար կոպէկ չեն պահել, (բացառութիւններ ի հարկէ կան, բայց խօսքս մեծամասնութեան վրա է), այլ անխնայ կերպով և չռայլաբար վատնել են այսօրվայ ունեցածները, բոլորովին չը հոգալով միւս օրվայ համար....

Ո՞ւր են պատերազմի միջոցին դրդած մանէթները, ոսկիները.—չը կան, որովհետև շատ քչերը միայն պահեցին. իսկ միւսները նոյնպիսի հեշտութեամբ վատնեցին նրանց, ինչպէս ձեռք էին բերել։ Այն ժամանակվայ անկարգ արբեցողութիւնների, ֆայետոնների մէջ դավուլ զուռնով փողոցներ չափողների սուտերն անգամ չէ մնացել։

Ախալքալաքին սահմանակից նորանուաճ երկիների՝ Արդահանի և Ջիլտրի նահանգների բնակիչները պատրաստվում են բոլորովին գաղթել Տաճկաստան։

Այդ պատճառով նոքա բոլորովին ցանում չեն իրանց դաշտերը (մասամբ հայ գիւղացիներին են յանձնում կիսուակէս ցանելու)։

Արդեօք մոլեռանդութիւնն է նոցա գաղթելու չարժառիթը, թէ զանազան թիւրք ագէնտներ գրգռում են ժողովրդին այդպէս վարվելու. կարծեմ որ վերջին կարծիքը ևս անհիմն չէ։ Անցեալ օր այդ գաղթողներից մէկի հետ ունեցանք այսպիսի խօսակցութիւն։

—Ի՞նչու համար դուք կամենում էք գաղթել այստեղերից—հարցնում եմ ես։—Ռուսների մէջ մնալ չենք կարող, նոքա մեզանից զինուոր կառնեն, իսկ մենք չենք ցանկանում գեավուրին ծառայել, նոքա մեր կիները կանբարոյականացնեն, գլխէ կը հանեն—պատասխանում է խօսակիցս։

—Բայց չէ որ մենք ևս ռուսների հպատակ ենք, բայց մեզ հետ ոչինչ այդպիսի բան չէ պատահում։

—Չը գիտեմ, *ասում են*։ Այդ «ասումենը» չը կարողացայ տեղեկանալ թէ ո՞վ է ասում։

—Բայց մի՞թէ չէք լսած—կրկին հարցնում եմ ես—որ փոքր Ասիայում ներկայումս սով է տիրում և դուք ևս կարող էք զոհ գնալ այդ սովին։ —Ինչ կուզէ լինի, այնու ամենայնիւ մենք վճռել ենք գաղթել։ Նոքա բոլորովին ցաւում չեն, որ իրանց հայրենի հողը կը թողնեն, կարծես նրանց զբաղեցնում չեն գաղթականութեան դժուարութիւններն ու սարսափելի հետևանքները, որոնք գաղթող ժողովրդին հետևում են։ Մի ժողովուրդ, որ ծնվել ու մնվել է տաճիկ կառավարութեան դանդաղ, և թոյլ տիրապետութեան տակ, մի երկրում, որտեղ յափշտակութիւնները, սպանութիւնները առօրեայ երևոյթներ են, որտեղ քրիստոնէի վրա նայում են իբրև մի անարժան էակի, իբրև մահմետականութեան թշնամու վրա, այդպիսի մի երկրում ծնված մոլեռանդ տաճիկը չէ կարող համակրել ռուս տիրապետութեան կարգ ու կանոններին։ Բայց ինչ և իցէ նոցա գաղթելը մի մեծ հարուած է մեր կողմի թէ առևտրականութեանը և թէ երկրագործութեանը։

Չենք կարող չը շնորհաւորել այն կարգադրութիւնը, որով մեր տեղական կառավարութիւնը առաջարկել է հայ գիւղացիներին ներկայ տարում կառավարութիւնից ստացված ցորենով սերմանել և մշակել Ղարսի նահանգի արտերը։

Ներկայ տարվայ թանգութիւնից յառաջացած առևտրականութեան և արդիւնաբերութեան կրիզիսը վատ կերպով ներգործեց ժողովրդի բարոյականութեան վրա։

Մարտի վերջերին օր ցերեկով այստեղ մի տուն մտան և 600 ռուբլու չափ ոսկեղէն զարդեր յափշտակելով հեռացան։ Այդպիսի մի յանդուգն գողութիւն առաջին անգամն է Ախալքալաքում։

Քաղաքային ուսումնարանի համար քաղաքային գումարից որոշվեցաւ գործ դնել 12,000 ր.։ Նմանապէս գաւառապետի օգնական պ. Հազարապետեանցի աշխատութեամբ մեր գաւառի գիւղերում հիմնվելու են մի դասատնեան գիւղական ուսումնարաններ։

Բայց մի ոչ պակաս հարկաւորութիւն կայ թէ մեր գաւառի և թէ քաղաքի համար, որի մասին քանիցս անգամ յիշել եմ նախորդ նամակներումս, այսինքն քաղաքային բժիշկ ունենալը։

Մեր գաւառական բժիշկը տարվայ մեծ մասը անց է կացնում Ռուսաստանում և գաւառը մընում է բաղդի հարուածներին ենթակայ։ Անցեալ տարվայ նամակներից յետոյ, որոնց մէջ նկարագրվեցաւ պարոնի արձակուրդ գնալը, նա նեղացած այդ նամակների գրուածքներից, ուղղակի յայտնեց մեր քաղաքացիներին, որ նոքա յոյս չը պէտք է ունենան գաւառական բժշկի վրա, այլ թող քաղաքային բժիշկ հրաւիրեն իրանց համար։ Միթէ մեր քաղաքացիք բժշկից աւելի հարկաւոր են համարում քաղաքային այգին, որը այժմ շինվում է։ Միթէ բաւական չեն այն զոհերը, որոնք իրանց անզգուշութենից յառաջանում են, որ կամենում են նրանց թիւը աւելի ևս շատացնել։ Միթէ, պ.պ. քաղաքակիցներ, ամեն բան ձեզ պէտք է գաւառապետը առաջարկէ որ դուք կատարէք։ Իսկ ինչ որ թղթակցութիւնների մէջ ակնարկութիւններ են լինում այդ բաների մասին, դուք ոչինչ չէք զգում, ձեր մի ականջից մտնում, միւսից դուրս է գալիս։ Եթէ ձեր օգուտը հասկանում էք, գործեցէք, հետևեցէք լրագրների մէջ տրված ձեզ օգտաւէտ խորհուրդներին. լրագիրը և նրա թղթակիցները միայն ձեր օգուտն են մտածում։ Ուրեմն գործեցէք։ Ամեն մի յապաղում կարող է տխուր հետևանքներ ունենալ։ Առ այժմ այսքան։

***

ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

—

Ապրիլի 15

Ընդունեցէք, խնդրում եմ, այս չնչին գումարը, որ հաւաքելով իմ շրջանում, ուղարկում եմ ձեզ, յօգուտ մեր սովատանջ համազգիների վանի և նորա շրջակայքում։ Ցաւալի է որ այդպիսի չնորհաբերութիւն չէ կարող արտայայտել այն խորին կարեկցութիւնը, որպիսին զգում է իր ազգը և հայրենիքը ջերմ սիրող հայուհու սիրտը, բայց նորա գործունէութեան ասպարէզը նեղ ու չափաւորված է։ Բարեհաճեցէք, յարգոյ խմբագիր, «Մշակի» համարներից մինի մէջ տպագրել նուիրատուների անունները։

Մագդաղինէ Ֆաբրիկանթեանց 5 ռուբլ, Աննա Ֆաբրիկանթեանց 10 ր., Մելքոմ Ֆաբրիկանթեանց 3՛ ր., Կատարինէ Մարտիրոսեանց 4 ր., Ց. Ֆաբրիկանթեանց 1 ր., Պետրոս Ֆաբրիկանթեանց 1 ր. Հախփսիմէ Աւէտիսեան Դադաշեանց 2 ր., Գայանէ Դադաշեանց 30 կ., Եղիսաբէթ Դադաշեանց 1 ր., Ալէքսանդր Դադաշեանց 1 ր., Խաչատուր Դադաշեանց 1—50 կ., Եղիսաբէթ Քուրդեանց 1 ր., Մարիամ Արղանդուլեանց 2 ր., Սոփիա Ախվերդովեանց 1 ր., Գէորգ Ֆաբրիկանթեանց 10 ր., Խրիստափոր Ֆաբրիկանթեանց 5 ր., Պետրոս Ֆրանգուլեանց 10 ր., Կարապետ Գենժէեանց 1 ր., Անյայտ ոմն 3 ր., Աբէլ Ջիրիկեանց 10 ր., Անյայտ ոմն 7 ր., Անյայտ ոմն 20 կ., Անյայտ ոմն 1 ր., 'Ի յիշատակ հանգուցեալ Մարգարիտի Ֆաբրիկանթեանց տուեց Նիկիտ Ֆաբրիկանթեանց 3 ր., Մարիամ Ֆաբրիկանթեանց 3 ր.։ Ընդամենը 87 ռուբլ։

Օր. Մարիամ Ֆաբրիկանթեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ալէքսանդրապօլ, 29 յունիսի

«Մշակի» 86 համարում օր. Եղիսաբէթ Ալիխանեանի արդարացի նկատողութեան առթիւ, այն միտքն էիք յայտնել, թէ լաւ կը լինէր որ իւրաքանչիւր հայ թարգմանիչ վաղօրօք յայտնէր լրագրի միջոցաւ, թէ ինչ գրքի թարգմանութեանն է ձեռք զարկում, որպէս զի մի և նոյն գիրքը ուրիշներն էլ չը թարգմանեն, որը իզուր միայն ժամանակի կորուստ կը լինէր։

Այս հանգամանքը աչքի առաջ ունենալով, իմ սուրբ պարտականութիւնս եմ համարում յայտնել հրապարակաւ, որ արդէն թարգմանել աւարտել եմ անգլիերէնի ռուսական թարգմանութիւնից հետևեալ գիրքը. «Մտաւոր, ֆիզ'քական և բարոյական ինքնակրթութեան մասին» (*խորհուրդներ այն երիտասարդներին, որոնք կեանքի ասպարէզը մտնելով՝ ցանկանում են կանոնաւորապէս պատրաստվել ուսումնական և հասարակական գործունէութեան համար.*) հեղ. Ջօն Ստիւարտ Բլեկկիի, Էդինբուրգի համալսարանի յունարէն լեզուի և գրականութեան պրօֆէսսորի։ Գիրքը բոլորովին պատրաստ է տպագրութեան համար և եթէ հանգամանքները ներեն, յուլիսի վերջերին ներկայ 1880 ամի անշուշտ լոյս կը տեսնի։

Գրիգոր Շահբուդաղեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հինգշաբթի, յունիսի 5-ին, հեռագրով ուղարկեցինք Կ. Պօլսի Կիւլպենկեանի տան միջոցով յօգուտ Հայաստանի սովեալների 2000 ռուբլ։ Ուրեմն փետրվար ամսից սկսած, այսինքն չորս ամսվայ ընթացքում «Մշակը» ուղարկեց յօգուտ Հայաստանի սովատանջների ընդամենը 30,000 ռուբլ։

—

Ամսիս 2-ին, առաւօտեան, ԹԻՖԼԻՍԻ Սուրբ Սարգիս եկեղեցու առջև գտան մի նորածին երեխայ, մի աղջիկ, որի ծոցում դրված էր մի թուղթ հետևեալ գրութեամբ։ «Ես լուսաւորչական հայ զաւակ եմ, խնդրեմ ինձ հայ մկրտէք։» Մանուկին տարան պօլիցիա, և այնտեղից յանձնեցին մի հայ կնոջ, մկրտել տալու համար։

—

Թիֆլիսաբնակ պ. Դաւիթ Թամամշեանից ստացանք յօգուտ վանի սովատանջների 3 ռուբլ 30 կոպէկ։

—

Երեքշաբթի, յունիսի 3-ին և հինգշաբթի յունիսի 5-ին յայտնի երաժիշտ, ցիտրի վրա ածող պ. Բաուէր, մասնակցութեամբ պ. Գրիգորովսկու, տուեց երկու կոնցերտ Արծրունու թատրոնում։ Պ. Բաուէրի տաղանդը արդէն այնքան յայտնի է, որ մենք աւելորդ ենք համարում նրա խաղի մասին երկար ու բարակ խօսել։ Նա զարմանալի ներդաշնակ ձայներ է հանում իր գործիքից։ Պ. Գրիգորովսկի իր կարդացած ոտանաւորները լաւ է կարդում և այդ ոտանաւորներից մի քանիսներ, մանաւանդ, խոր տպաւորութիւն են գործում լըսողի վրա։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՕՇԷՆԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

—

Վիէննայի „Politische Corresp“. լրագրի Փարիզի թղթակիցը յունիսի 1-ից գրում է հետևեալը։

«Նրանք որոնք ասում են, թէ Գօշէնին այստեղ (Փարիզում) շատ լաւ չեն ընդունել, սխալվում են։ Անգլիական կառավարութիւնը պատուիրել էր Գօշէնին առանձնապէս խորհրդակցել ֆրանսիական կառավարութեան հետ Արևելեան հարցի մասին, և այդ բանը շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց ֆրանսիական դիպլօմատների վրա։ Պ. Գօշէնը դեռ ևս պաշտօնապէս ոչ մէկ առաջարկութիւն չէ արել, բայց այն, ինչ որ նա ապացուցանում էր մասնաւոր խօսակցութիւնների մէջ Ֆրէյսինէին, այնքան համապատասխան գտաւ նա ժամանակի հանգամանքների հետ, որ ֆրանսիական մինիստր նախագահը առանց երկար մտածելու համաձայնութիւն տուեց նրա գաղափարին։ Այն ժամանակ միայն գործը յայտնի ձև ստացաւ և կոնֆերէնցիայի նախագիծը, որ պէտք է հաւաքվէր Բերլինում կամ Կ. Պօլսում, յղացաւ նրանց մտքում։ Կոնֆերէնցիայի ժողովվելու օրը դեռ ևս չէ նշանակված։ Ֆրանսիան առաջարկեց յունիսի 15-ը, իսկ Ռուսաստանը—յուլիսի սկզբները։ Կոնֆերէնցիայի պրօգրամման առաջվայ ենթադրածից աւելի կը համառօտվի։ Շատ պետութիւններ, որոնց թւում և Ֆրանսիան, ցանկանում են Բերլինի դաշնագրում նախագծված սահմաններից դուրս չը գնալ։ Կոնֆերէնցիան կը զբաղվի յունական հարցով, բայց կարող է պատահել, որ Իտալիան և Ռուսաստանը կը բարձրացնեն Չէրնօգօրիայի հարցը, բայց սա արդէն կը կատարվի, այսպէս ասած, պրօգրամմից դուրս։ Փարիզի և Լօնդօնի մէջ արևելեան քաղաքականութեան այլ կէտերի վրա ևս համաձայնութիւն կայացաւ։ Հաւաստացնում են, որ պ. Գօշէնը լօրդ Գրէնվիլից առանձին պատուէրներ ևս ստացել է համաձայնութեամբ գործելու Կ. Պօլսի ֆրանսիական ներկայացուցիչ Տիսօի հետ։ Այս պատճառով Ֆրանսիան և Անգլիան կը ստիպեն Բ. Դրան մի միջազգային յանձնաժողով կազմել, որի գործը կը լինի Թիւրքաց ադմինիստրացիայի վերանորոգութիւնը, նոյնպէս և ֆինանսական կառավարութիւնը։ Հայաստանով նոյնպէս անյապաղ կը պարապվեն և յետոյ կը պահանջեն, որ հաւաքվի Թիւրքաց պարլամենտը։»

ԹՈՒՐՔԻԱ

—

Վիէննայի «Politische Corresp» լրագրին, մայիսի 28-ից գրում են հետևեալը:

«Չէ կարելի չը խոստովանվել, որ ռուսները շատ պատճառներ ունեն խաղաղ տրամադրութիւն ունենալու դէպի Թիւրքերը: Հասաւ ժամանակը այժմ կամ երբէք ղիմադրելու արևմտեան պետութիւնների ազդեցութեանը, և ռուսները բոլորովին հասկացան այդ: Պ. Նովիկով, ինչպէս լսվում է, միամտացրեց սուլթանին և Սաֆաս-փաշային, որ իրաւունք է տալիս նրանց մտածել, որ նրանք, ներկայ դժուար հանգամանքներում, կարող են յուսալ Ռուսաստանի պաշտպանութեան վրա: Ցաւալի կը լինէր, ի հարկէ, եթէ այդ յոյսը աւելի կամրացնէր Թիւրքաց կառավարութիւնը իր յամառութեան մէջ, Եւրոպայի կամքի հակառակ գնալով, և դժբաղդաբար, Թիւրքաց մամուլի մի քանի օրգանների մէջ կառավարութեան այդպիսի տրամադրութեան նշանները արդէն երևում են:

Չորս օր առաջ «Թէրջիմանի Հակիքաթ» լրագրի մէջ, որ սուլթանի օրգան է համարվում, երևեցաւ մէկ խիստ յօդուած Գօշէնին տուած յանձնարարութեան վերաբերութեամբ: «Թիւրքիան, ասվում էր յօդուածի մէջ, չէ կարող համբերել, երբ տեսնում է, որ Եւրոպան խառնվում է իր մասնաւոր գործերի մէջ, և կայսերութեան ժողովուրդները, որ այնպէս մեծ զոհեր արեցին վերջին պատերազմի ժամանակ, իրանց վերջին կաթիլ արիւնը կը թափեն պաշտպանելու փադիշահի անկախութիւնը և իրաւունքները: Այս յօդուածին, մանաւանդ ներկայ ժամանակում նշանակութիւն է տալիս ամենքին յայտնի սուլթանի հրաւէրը մահմեդականների ֆանատիկոսութիւնը գրգռելու համար: Այդ հրաւէրը, կարծես, Բ. Դրան առաջուց կազմված պատասխան է Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնների միացեալ գրութեանը: Գօշէնի յանձնարարութիւնը, որպիսի և լինէր նա, չի թեթևանայ: Դեսպանին սպասում են այսօր և պալատի առաջին թարգման Մունիր-բէյ, երեք օր է արդէն, որ ուղևորվել է Դարդանել պ. Գօշէնին դիմաւորելու համար: Ստամբոլի մէկ պատկերազարդ ծաղրական թերթում Գօշէնը նկարված է այսպէս. նա իջնում է «Հելլիկոնից» և սպառնալից դէմքով, բարկութիւնից դուրս ցայտած աչքերով և ձեռքի հրամայական շարժումով դառնում է Թիւրքին, որ կանգնած է նրա առաջ խոնարհ և երկիւղալից կերպով: Նկարի տակ գրված են հետևեալ խօսքերը. «Նա գալիս է աքաղաղի նման, բայց կերթայ որպէս թրջված հաւ»: Սա արդէն ցոյց է տալիս, թէ Թիւրքերը ինչպէս են նայում Գօշէնին տուած յանձնարարութեան վրա: «Վակիթ» և ուրիշ լրագիրներ շտապեցին Վիէննայի մէկ լրագրի յօդուածը արտատպել, որի մէջ հաստատապէս խօսվում էր այն բանի մասին, իբր թէ Գօշէնը պ. Գէյմէրլէին Թիւրքիայի վերաբերութեամբ շատ «պահպանողական» դտաւ: Անկասկած, աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը, Թիւրքիայի վերաբերութեամբ, կը հետևի պահպանողական պօլիտիկային Բերլինի դաշնագրութեան սահմաններից դուրս: Եթէ, օրինակ, որ անհաւատալի բան է, թեպէտ շատերը հաստատում են այդ բանը,—պ. Գօշէնը իր հետ Թիւրքիան բաժան բաժան անելու նախագիծը կը բերի, այն ժամանակ նա, ի հարկէ, յոյս չէ կարող ունենալ Աւստրիայի գործակցութեան վրա. բայց թող հասկանան Թիւրքերը, որ աւստրո-ունգարական դեսպանը միշտ պատրաստ կը լինի գործ դնել իր ազդեցութեան բոլոր ազդեցութիւնը, երբ խօսք կը լինի Բերլինի դաշնագրութեան յօդուածների կատարելու վրա, որոնք վերաբերում են Չերնոգորիային, Յունաստանին և Հայաստանին, նոյնպէս և ներքին վերանորոգութիւններին, որոնց անհրաժեշտութիւնը այդքան համարձակ և պարզ յայտարարվել է»:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

—

„Голосъ“ լրագրի մէջ տպված է հետևեալ առաջնորդող յօդուածը:

Գերմանիայից յետոյ այժմ ամենից աւելի հետաքրքիր են Անգլիայի ներքին գործերը: Մինչդեռ Բերլինի մէջ պարլամենտական կեանքը սպանված է իշխան Բիսմարկի երկաթեայ կամքով, պէտքէ զարմանալ, որ անգլիական սահմանադրական մեքենան չափազանց կանոնաւոր է գործում: Ինչպէս Բերլինում, նոյնպէս և Լօնդօնում կային մարդիկ, որոնք ցանկանում էին իրանց անձնական կամայականութեամբ խանգարել այդ մեքենայի կանոնաւոր գործողութիւնը: Ինչպէս Բերլինում, նոյնպէս և Լօնդօնում տաղանդներ կային, որոնք եռանդով ձգտում էին հասնել այդ նպատակին: Այդ ձգտումները անհետացան այնպիսի մի հասարակութեան օրինաւոր դատաստանով, որ դարերի ընթացքում ընտելացել է քաղաքական կռիւներին: Իշխան Բիսմարկ Գերմանիայի ներկայացուցիչներին ամենակոպիտ կերպով յայտնում էր իր անբաւականութիւնը այն աննշան արգելքների պատճառով, որոնք դըրվում էին նրա փոփոխական նախագծերին և մի և նոյն ժամանակ ասում էր, որ առժամանակ ինքը մտադիր չէ հրաժարական տալ: Նրա չափ ինքնակամ և հպարտ լորդ Բիկօնաֆիլդը ժողովրդի կամքով գործերից հեռացրած, համեստութեամբ մտաւ ընդդիմադրական հուսակցութեան շրջանը և շարունակում է ծառայել իր պետութեանը: Երկու պետութիւնների քաղաքական դրութիւնների և Եւրոպայի երկու միատեսակ պետական գործիչների մէջ եղած տարբերութիւնը աչքի է ընկնում և առիթ է տալիս զանազան մտածմունքների:

Մենք մտադիր չենք քննել այդ զանազանութեան պատճառները, այլ կամենում ենք մտնացոյց լինել Անգլիայի ներքին քաղաքական դրութեան վրա, որ Եւրոպայի համար նշանակութիւն ունի և որ ստիպում է նրան իր քաղաքականութիւնը համեմատեցնել Անգլիայի քաղաքականութեան հետ:

Ամենից առաջ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել Անգլիայի վայելած ներքին հանգստութեան վրա: Այդ հանգստութիւնը չը խանգարվեցաւ ոչ ներքին և արտաքին դժուարութիւններից և ոչ վերջին ժամանակներում կատարված պետական փոփոխութենից: Թէպէտ անգլիացիներից շատերը շփոթված են այդ փոփոխութեան պատճառով, բայց նրանցից ոչ մէկը չէ վախենում երկրի ապագայի համար: Ուրիշ պետութիւնների մէջ անհամեմատ փոքր փոփոխութիւնները չափազանց անհանգստացնում են հասարակութեանը:

Անգլիական նոր կառավարութիւնը պէտքէ ընդդիմադրէ բաւական նշանաւոր դժուարութիւններին: Բացի աֆղանական չը վերջացրած և դժուար պատերազմը, կան ներքին ծանր գործեր, ինչպէս սօցիալական և իրլանդական խնդիրները, որոնց հետևանքները ոչ ոք չէ կարող նախագուշակել և որոնք կարող են հաւասարվել եւրոպական ամենածանր քաղաքական շփոթին: Այնուամենայնիւ անգլիական հասարակութիւնը հանգիստ է և երկիւղ չունի այնպիսի մի ապագայից, որ շըփոթում է ուրիշ հասարակութիւններին աւելի աննշան քաղաքական հանգամանքների ժամանակ:

Անգլիայի մի ուրիշ յատկանիշ կողմի վրա էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել: Անգլիական նոր կառավարութիւնը անյապաղ սուեց թէ ներքին և թէ արտաքին գործերին վերաբերեալ իր կարգադրութիւնները, չը նայելով, որ նրա հայեացքները բոլորովին զանազանվում են նախկին կառավարութեան հայեացքներից և որ անսպասելի կերպով իշխանութիւն ստացաւ: Այդ կարգադրութիւնները անելու համար ուրիշ երկիրներում կանցելարիական պատրաստողական այնպիսի աշխատանքներ կը հարկաւորվէին, որոնք տարիներ կը տևէին. Անգլիայի ժամանակակից դրութեան վրա հայեացք ցցելուց յետոյ, մենք հասնում ենք հետևեալ եզրակացութեանը, որ նրա քաղաքական ուղղութիւնը նպաստում է եւրոպական խաղաղութեանը: Ինչ տեսակ էլ լինեն անգլիական կառավարութեան հայեացքները, միւս պետութիւնները պէտք է նրանց ի նկատի ունենան:

ՆԱՄԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 22 մայիսի

Պ. Կօշէն, անգլիական նոր լիազօր դեսպանն, երէկ ներկայացաւ Սուլթանին և մատոյց իրեն իւր վկայագրերը: Գործելու ժամանակ սկսած կարող ենք համարել, զի միւս տէրութեանց դեսպանք այս պաշտօնական արարողութեան միայն կը սպասէին:—Նախ, պիտոյ է ձեզ ըսել թէ պ. Կօշէնի Պօլիս գալը քրիստոնէից վրայ այնչափ ազդած է, որչափ որ պ. Լէյըրտի դեսպան անուանումը ի սկզբան, ասկէ մի քանի տարի յառաջ ընծայուց իսլամներն, որոնք մինչև իսկ կարծեցին թէ պ. Լէյըրտ Պօլիս կը մտնէր իր գրպանին մէջ ունենալով Թուրքիոյ և Անգլիոյ միջև կնքուելու մի նիզակակցութեան դաշինք: Իսկ այժմ, քրիստոնեայք, հերթն իրենց գալով, կը հաւատան թէ պ. Կօշէն վեց տէրութեանց հետ արդէն կնքեր է մի ծանուցագիր, որով կը պահանջուի Բարձրագոյն Դռնէն գործադրել անյապաղ Պեռլինի դաշնագրին տրամադրութիւնքը վերաբերութեամբ Գառա-Տաղի, Յունաստանի և Հայաստանի: Այսօր կամ վաղիւ, դեսպանները հաւաքաբար սոյն ծանուցագիրը պիտի մատուցանեն կառավարութեան, բայց հետաքրքրականն այն է, թէ կառավարութիւնն ամէն կերպով յայտնած է և դեռ կը յայտնէ թէ իր բոլոր ուժով պիտի մերժէ օտար միջամտութիւնն իր գործոց մէջ: Կարևոր չէ գուշակել ինչ վերջ պիտի ունենան այս ամէն շարժմունք և դժկամակութիւնք: Տէյլի-Նիւզ, անգլիական ազատականաց բերանը, վերջերս կըսէր թէ Թուրքիա ոչ թէ միայն զինքն, այլ և համայն Եւրոպա հրաբուխի վրայ կը դնէ իր անխմաստ ընթացքով: Մեր մթնոլորտը լի է ելեկտրականութեամբ: Անպատճառ կայծակներ պիտի փայլատակին և ով գիտէ ինչ հրդեհ պիտի վառեն:—Ամէն ոք իւր ուշքը դարձուցեր է Արևելեան Ռումելիի վրայ, որոյ կառավարիչը, Ալէգօ-փաշա, կը պատրաստուի երթալ Եւրոպա, անտարակոյս եւրոպական դահլիճները մի որ և է համաձայնութեան մէջ միացնելու համար: Ուստի հաւանականութիւն կայ թէ Արևելեան Ռումելի թերևս իր միութիւնը Պուլկարիոյ հետ կնքելու յաջողի, մի բան, որոյ վրայ Անգլիոյ նոր պաշտօնէութիւնը շատ զուարթ աչօք պիտի նայի, երբ յիշենք թէ պ. Կլատսթօն եւրոպական Թուրքիոյ մէջ գործել կուզէ բոլորովին հակառակ լորտ Պիկոնսֆիլտի մեթոտին: Ասիոյ մէջ կացութիւնը նուազ յուսահատեցուցիչ չէ: Պասէրայի կողմերը Միւթէֆֆեք արաբներն ապստամբած են և 10,000 այրուձիով Մանսուր-փաշան պաշարեր է արդէն իր դէմ ղըրկուած մէկ քանի ջոկատ Թուրք զինուորները: Սովը, ահաւոր սովը, իւր սև թևերը կը տարածէ ամէն կողմ: Ամբողջ Փոքր-Ասիոյ կը տառապի այս աղետին մէջ: Պօլսէն երկու քայլ հեռու, Մարմարայի եզերքը բնակիչք կը տուայտին: Այս ամէն անշուշտ պատերազմից և նմ մանաւանդ անկանոն վարչութեան մը հետևանքներն են, բայց ինչ դժոխային ցնծութիւն կը զգան Թուրքերն այս ընդարձակ կոտորածը լսելով, հնար չէ նկարագրել: Պէտք է այդ տեղի հայերը գիտնան թէ Թուրք կառավարութիւն ոչ միայն մի փրկարար միջոց ձեռք չառաւ սովը զադրեցնելու համար, այլ ամէն կարելի որոշումներն և մեքենայութիւններն ըրաւ այս աղէտն աւելի ընդարձակելու համար:—Տարակոյս չը կայ թէ անօթութենէ Թուրքերն ալ կը մեռնին, բայց այդ փոյթ չէ. կառավարութեան համար կարևորն է որ հայք Փոքր-Ասիոյ մէջ նուազին: Թուրք ցեղին նուազումը, գոնէ այժմ քաղաքական վնաս չը բերէր իրեն, բայց, երբ մի հայ գիւղ, մի հայ քաղաք կը քանդուի, հայկական խնդիրը մի քայլ ետ կերթայ: Մենք, ամէնևիս ըմբռնած ենք այս տեղ մեր մարդասէր փաշաներուն հնաշխարհիկ գաղափարներն և կարևոր է որ դուք ալ պէտք է ըմբռնէք: Թերևս իմացեր էք մինչև ցարդ, որ Սադրազամը, աչք ներկելու համար, մի մասնախորհուրդ կազմեց, (ուր մի հայ չը կայ), այն պաշտօնով որ դրամ հաւաքելով սովելոց օգնութեան հասնի: Մէկ քանի օտար սեղանաւորք 25,000 րուբլի չափ առաջին օրէն ժողովեցին և, ուրիշ 5 բարայ իր յատուկ գործունէութեամբ այդ մասնախորհուրդը հաւաքած չէ: Բարեբախտաբար Ազգային մասնախումբը մէջ տեղ կայ որ քիչ մը կօգնէ, և այն էլ ինչ չարչարանքներով, եթէ գիտնայիք: Մի օրինակ. կարինէն մասնաւոր մարդ կը յղուի Պուլանըխ, որ դրամով ցորեն գնէ կարօտելոց ղրկելու համար: Տեղւոյն կառավարութիւնը պարզաբար կարգիլէ: Ա՛լ դուք մակաբերեցէք թէ ինչպէս կը հնարեն ուտեստ գտնել: Սադրազամ հրաման չը տուաւ որ եւրոպական ազգաց գթասրտութեան դիմուի, իր կամքն է որ մեր տղքատացած երկրին աղբիւրներով ժողովուրդն ինքն զինքը հոգայ: Ի՞նչ կարելի է ընել, այս է ամենակարող սադրազամին կամքը: Սովին չարեաց վրայ յաւելցուր քիւրդերուն հարստահարութիւնք որ օրէց օր կարծես աւելի կաճեն: Խրիմեան սարսափահար հեռագրեց թէ քիւրդերը դաշտերը կ՚ասպատակեն և նորաբողբոջ տունկերը կը ջարդեն, թող ըրած՝ գողութիւններն և սպանութիւնները: Սրբազան Պատրիարք Հայրը, իրաւապէս յուզեալ, գանգատագիր յղեց առ տէրութեանց դեսպանս և մի աղերսագիր էլ առ Սուլթանն: Սուլթանը պատասխանեց մի ամենաշնորհ նամակով, նամակ մը, որ Ս. Պատրիարքէ իգատ անձի մը պիտի գործէր շատ ծանր և դըժուարակիր տպաւորութիւն մը: Լրագրաց մէջ այս նամակին վրայ խօսուեցաւ, բայց պարունակութիւնը տարբեր է լրագրաց տուածէն: Ճիշդն այս է. Սուլթանը ցաւ կը յայտնէ որ սովը կը տիրէ իր երկրին մէջ, և արդէն այդ չարիքին դարման տանելու համար մասնախորհուրդ մը կազմել տուած է: Գալով քրդաց հարստահարութիւններուն, Սուլթանը զանոնք չափազանց կը գտնէ, կը խոստանայ մանաւոր «Նավերներ» թիկնապահներ ղրկել Հայաստան քննութեան համար, կը սպառնայ եթէ այդ հարստահարութիւնք սուտ ելլեն պատասխանատու բռնել Ս. պատրիարք հայրը: Այս պատասխանատուութեան բառը կրնայ վախցունել առջի բերան, բայց խորը նայելով, վըտանգ մը չեմ տեսներ: Այս յայտնի է թէ պալատը և Սադրազամը յետին ծայր զայրացած են պատրիարքին դէմ, որ իւր կողմէն անցեալ օր հեռագրեց Խրիմեանին ի Վան, որ պատարագ մատուցանէ վասն կենաց սուլթանին զի սովելոց համար միշտ մեծ հոգածութիւն կը ցուցնէ: Սուլթանին նամակը պատրիարքն ալ կը ջանայ որչափ կարելի է վնասակար հետևանք մը չունենալու դատապարտել, նորանոր թագրիրներ Դռան ղրկելով, ուր պատմուած կան ամէն տեսակ գործածուած չարագործութիւններ: Այն արքայագիծ գրէն աւելի հետաքրքրականը կայ: Դուք չէք գիտէր թերևս թէ Սադրազամ Սայիտ բաշան վեց ամսէ Ներսէսը հայոց Պատրիարքական գահէն տապալելու կը ջանայ: Իր մօտ չորս հայ բարձր պաշտօնեայներ կը կանչէ վերջերս և նոցա մտաւորապէս այս խօսքերը կը գրուցէ. «Դուք հայ էք, դուք անշուշտ կը սիրէք ձեր ազգը, զոր Ներսէսը կործանելու եկած է իր փառասիրութեամբ: Ուստի այդ անձը ջանացէք պատրիարքութենէ հրաժարեցնել»: Այս էֆէնդիները խոստացեր են: Թէ ով են, հոս մենք գիտենք և ձեզ եթէ ըսուի, դուք չը պիտի ճանաչէք: Սա գիտացէք միայն թէ մին բժիշկ է և հռչակաւոր բժիշկ, մին իր մանկութեան մէջ իրաւագիտութիւն ուսեր է, միւսն ամէն բան է և ոչ մի բան չէ, երրորդն ալ մի պետական մարդ: Որչափ որ այս պաշտօնեայք խոշոր բաներ լինեն, Ս. պատրիարքը վստահ է իր ազգին լրջմտութեան և ազգասիրութեան վրա, և երիտասարդութիւնը այսօր ոյժ մ՚է զոր անտես ոչ ոք կարող է ընել:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լօնդօնում հրատարակվող „Standart“ լրագրին Վիեննայից հեռագրում են, որ դեսպանների միաբան գրութեան նախագիծը ստացվել է այնտեղ յունիսի 3-ին: Ամենքը հաւատացած են, որ այդ գրութիւնը հաւանութիւն ստացաւ և ընդունվեցաւ բոլոր պետութիւնների կողմից, որովհետև նա պարունակում է իր մէջ պետութիւնների փոխադարձ համաձայնութիւնը լորդ Գրենվիլի առաջարկութիւնների վերաբերութեամբ: Գրութիւնը պահանջում է, որ վերջացնվեն այն բոլոր հարցերը, որոնք չեն վճռվել Բերլինի դաշնագրի համեմատ, իսկ յունական սահմանների խնդիրը յանձնվի լրացուցիչ կօնֆերենցիայի քննութեանը:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» պատկերազարդ հանդէսի ներկայ ամի երկրորդ տետրն կը հրատարակուի յառաջիկայ յուլիս ամսոյ սկզբում և կը բովանդակէ քար. մէջ, 'ի միջի այլոց նաև Հ. Մաղաքիա Տ. վարդապետի Օրմանեան, Գաբրիէլ արքեպիսկոպոսի Այվազեան, Միքայէլի Միանսարեանց և այլոց պատկերներն: Բաժանորդութիւնն շարունակվում է: Տարեկան գինն է 2 րուբլի արծ. կանխիկ վճարելի:

Հրատարակիչ Զարմայր Մսերեանց

7—10

Համեմատեցէք անգլիական խանութի թէյն գնով 1 ր. 10 կ., 1 ր. 20 կ., 1 ր. 40 կ., 1 ր. 60 կ., 1 ր. 80 կ. ֆունտի համար այն թէյերի հետ, որոնք ուրիշ խանութներում 30%-ով թանգ են ծախվում և այդ խանութի ֆունտը 2 րուբլիանոց թէյը, ուրիշ տեղ 4 ր. ծախվող թէյի հետ:

6—100

Խնդրում եմ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ԹԵՄԻ Հայոց Հոգևոր ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ վարչութիւններին մինչև ներկայ տարվայ Օգոստոսի 1-ը տեղեկութիւն տալ ինձ, թէ առաջիկայ ուսումնական տարուայ համար ինչ առարկայի ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀԱՐԿԱՒՈՐ է իրանց յանձնուած ուսումնարաններում, հաղորդելով մի և նոյն ժամանակ շաբաթական ԴԱՍԵՐԻ ԹԻՒԸ և ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԵԱՆ չափը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ թեմի Հայոց Հոգևոր ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՈՎ ծառայել ցանկացողներին հրաւիրում եմ ԳՐԱՒՈՐ յայտնել ինձ իրանց ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ մինչև ներկայ տարուայ Օգոստոսի 1-ը:

Թեմ. Վեր. Գ. Բարխուդարեանց:

2—4

Յունիսի 10-ից ամառնային պարապմունքների համար ընդունում են աշակերտներ: Հասցէն հետևեալն է.

Элементарная школа, Вельяминовская улица, д. Аматуни.

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ երեխաների 4 ր., տղամարդկերանց 9—20 ր., ամբողջ հագուստը, պիջակ 5 ր., ՈՐՏԵՂ է ԾԱԽՎՈՒՄ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ: Բամազէյ, պարուսին, տրիկօ, դրապ, փոստի թուղթ, թաւիշ կարասիքի և կառքերի համար, կալենկոր և այլն 25% ուրիշ տեղերից էժան: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ համեղ մուրաբաներ, կոնֆետներ հացի պէմ, պանիր, մագնեզիա, ամաններ, կարբոլեան փոշի, սապոն, պարսկական փոշի և այլն: Այս բոլորը և ուրիշ շատ ապրանքներ կարելի է գտնել ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ գներով ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ:

7—20

Թիֆլիսի ընկերութեան հայերէն գրքերի հրատարակութեան Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել, որ արդէն դուրս եկան մամուլի տակից և ծախվում են Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառների մօտ ընկերութեան տպագրութիւնները:

№ 4 ԲԻՉԷՐ-ՍՏՕՈՒ. ԹՈՎՄԱՍ ՆՂԲՕՐ ՏՆԱԿԸ, փոխ. երեխաների համար Պալմէր, թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի: Պատկերազարդ և կազմած—60 կ.:

№ 5 ՄՈՐԵԽ ԵՒ ՆՈՐԱՆ ՋՆՋԵԼՈՒ ՀՆԱՐՆԵՐԸ. աշխ. Տէր-Բարսեղեանցի: Գինն է 10 կոպէկ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով Въ Тифлисъ, Тифлисское Общество изданія армянскихъ книгъ.

Եղբ. Ս ԵՒ Ա. ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ ՏՊԱՐԱՆՈՒՄ, որ գտնվում է Սապեօրնայա փողոցում, պ. ԿԱՐԱՏԻՆՍԿՈՒ տանը, № 23 ընդունվում են ամեն տեսակ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ տպագրութիւն աւելի ԷԺԱՆ գներով, քան թէ ՈՒՐԻՇ ՏՊԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ:

2—2 (2)

Մամուլի տակից դուրս եկաւ դօկտոր Բօկի «Ուսումն առողջապահութեան» գրքոյկի հայերէն թարգմանութիւնը: Գրքի պահեստը գտնվում է Զաքարիա Գրիգորեանցի Կովկասեան Գրավաճառանոցում: Գինն է 35 կոպ.

ԾԱԽՎՈՒՄ Է ՄԷԲԵԼ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, ՆԱԳՕՐՆԱՅԸ ՓՈՂՈՑՈՒՄ, ՏՈՒՆ № 21, ԳԻՒԻԹՈՒՄ:

2—2

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ծախվում են օլէօգրաֆիական պատկերներ 20% զեղչումով. վերարկուներ 6—10 ր., խոզանակներ պատուիրված են Շեֆիլդի մէջ առանձնապէս անգլիական խանութի համար, ամենալաւ ածելիներ, տրկլիկով 4 ր., Շեֆիլդի դանակներ 3—20 ր. դիւժինը, բրիտանական մետալի թէյամաններ 30 կ.,—3 ր., ցիտրատմագնեզիա, թիւրքական շերբէթ և ծարաւը յագեցնող նիւթ 70 կ., ամենալաւ պորտվէյն և խերես 1 ր. 40 կ. շիշը, շամպայն 3 ր. շիշը:

6—20

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ 9-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ 1 ԺԱՄԸ:

Երկուշաբթի. Գավրօնսկի կանանց հիւանդ. Գօրալեվիչ ներքին հ., Ռօտինեանց կանանց և երեխաների հ., Քիւչարեանց խիրուրգիական և աչքերի հ., Շտեմբօրսկի վեներական և կաշու հ., Բաբայեան ջղային և հոգեկան հ.:

Երեքշաբթի. Մինկեվիչ խիրուրգիական հ., Վզորօվ վեներական և բողազի հ., Րէյխ աչքի հ., Բախուտով մանկաբարձական, կանանց և երեխաների հ., Կրասնօգլեադօվ, Լիսիցեվ և Վերմիշեվ ներքին հ.:

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ և Բուդվօվսկի ներքին հ., Շտէյմբօրսկի վեներական և կաշու հ., Աստուածատուրօվ կանանց հիւանդութիւնների:

Հինգշաբթի. Վզորօվ վեներական և բողազի հ., Ռօտինեանց կանանց և երեխաների հ., Լիսիցեվ և Վերմիշեվ ներքին հ., Քիւչարեանց սիֆիլիսի և սեռական օրգանների հ.:

Ուրբաթ. Գավրօնսկի կանանց հ., Մինկեվիչ խիրուրգիական հ., Կրասնօգլեադօվ և Լիսիցեվ ներքին հ., Բախուտով մանկաբարձական, կանանց և երեխաների հ., Շտէյմբօրսկի և Աստվածատուրօվ վեներական և կաշու հ., Բաբայեվ ջղային և ներքին հ.:

Շաբաթ Լիսիցեվ և Վերմիշեվ ներքին հ., Բաբօվ կուրծքի հ., Եանկօվսկի վեներական և կաշու հ.:

Բացի այդ բժիշկ Վզօրօվ բժշկանոցի մէջ ընդունում է անվարձ աղքատ հիւանդներին ամենայն օր երեկոյեան 4—6 ժամը:

Բժիշկ Բաբաեվ չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը ընդունում է իր տանը բժշկանոցի հիւանդներին էլէկտրիական բժշկութեան և ներքին հ. համար: Բնակարանը գտնվում է Սերգիեվսկայա փողոցի վրա, Բայանդուրովի տանը:

Ատամնաբոյժ Օրբելի աղքատ հիւանդներին բժշկանոցի տոմսակով ընդունում է ամենայն օր, ամենայն ժամանակ:

Բացի կիրակի օրերից ամենայն օր առաւօտեան 9—11 ժամը բժշկանոցում լինում է մանկաբարձ կին հիւանդ կանանց ընդունելու համար:

Բժշկանոցի դիրեկտոր Լիսիցեվ:

Դուրս եկաւ մամուլի տակից և ծախվում է «Կենտրոնական» և պ. Զ. Գրիգորեանցի «Կովկասեան» գրավաճառանոցներում և թարգմանչի մօտ Ներսիսեան դպրոցում՝ համաշխարհական ողբերգակ Վիլեամ Շէքսպիրի՝

Օթէլլօ

Վենետիկի մաւր, ողբերգութիւն հինգ արարուածով Շէքսպիրի կենսագրութեամբ: III թարգ. Ստեփանոսի Սուլխանեանց. գինն է 60 կոպ.:

5—5

«ԵԳՕՐ ԿԱՍՈՒՄՕՎ ԵՒ ԸՆԿ.»

Առևտրական տունը սրանով յայտնում է, որ գնումներին մինչև նոր փոփոխութիւնը վճարում է.

1) Հասարակ և պայմանաւոր ընթացող հաշիւներին 4½%

մինչև պահանջելը 4½%

2) ժամանակաւոր մուտքերին. 6 ամսով 6%

9 ամսով 6½%

1 տարով 7½%

1/2 տարով 8%

2 տարով և աւելի 8½%

3) Մասնաւոր գնումներին առաջին կարգի պայ ունեցողներին 9%

Փոխառներ տալու ժամանակ վերցնում է

Մի ամսվայ ընթացքում 10%

« շաբաթվայ 9%

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ տան ԴՐԱՄԱՐԿՂԸ գտնվում է իշ. ԹՈՒՄԱՆՕՎՆԵՐԻ տանը, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը և բաց է մուտքեր ընդունելու և վերցրած պարտքերի հանգցնելու համար ՀԱՍԱՐԱԿ օրերը առաւօտեան 8—2 ժամը, իսկ ՏՕՆԵՐԻՆ առաւօտեան 8—10 ժամը:

3—3 (2)

Մամուլի տակից դուրս եկաւ և վաճառվում է Զաք. Գրիգորեանցի «Կովկասեան գրավաճառանոցում» Ընդհանուր աշխարհագրութիւն, Ա. տարի, Նախագիտելիք (Հայրենագիտութիւն Թիֆլիսի) 5 պատկերներով. Աշխատասիրութիւն Ն. Սիմէօնեանց: Գինն է 35 կոպ. գումարով առնողներին 20% զեղչումն կը լինի:

Մամուլի տակ են, Ընդ. Աշխ. Բ. տարի, մասն ուսումնական (մաթեմատիկական) և Բնական և ընդ. Աշխ. Գ. տարի, մասն քաղաքական: Վերջին երկու գրքերի տպագրութիւնը աւարտելուց յետոյ կը հրատարակուեն նոցա գները: Օտար քաղաքացիք դիմում են:

Въ Тифлисъ. Кавказская книжная торговля З. П. Грикурова.

1—20

Вышелъ изъ печати и поступилъ въ продажу VI томъ **„Сборника свѣдѣній о Кавказѣ“**, изданія Кавказскаго Статистическаго Комитета, содержащій въ себѣ:

«Тифлисъ по однодневной переписи 25-го марта 1876 г.»

всего 570 страницъ in 4, съ 19-ю приложеніями, а именно:

1) 15 литографированныхъ раскрашенныхъ графическихъ таблицъ;

2) 2 вида Тифлиса: по Шардену (1671 г.) и Турнефору (1701 г.);

3) копія съ плана Тифлиса по царевичу Вахушту (1739 г.);

4) планъ современнаго Тифлиса.

Продажа производится въ книжныхъ магазинахъ: Беренштама, Кавказской книжной торговлѣ и Центральной книжной торговлѣ. Цѣна **4 руб. сер.**; на пересылку прилагается за 5 фунт.

ПОСТУПИЛИ ВЪ ПРОДАЖУ СЛѢДУЮЩІЯ КНИГИ.

По вопросамъ о Воспитаніи дѣтей, научномъ обученіи, женскомъ трудѣ, бракѣ и объ отношеніи къ падшимъ женщинамъ, съ приложеніемъ о спиритизмѣ разборъ сочиненіе г-жи Одуаръ, сотвореніе міра, что такое природа, рай и адъ по Сведенборгу, душа и тѣло, свобода воли, откуда вѣра въ безсмертіе души, сочиненіе Е. Фрибесъ, ц. 1 р. 50 к. съ пересылк.

Столярное Искусство съ 150-ю рисунками и многими чертежами. Сочиненіе А. Ленцинга, издан. 2-е, ц. 3 р. съ пересылк.

Славянская Борьба, историческій очеркъ возстанія балканскихъ славянъ, Черногорско-Турецко-Сербской Россійской войны и дипломатическихъ сношеній. Составилъ А. Фелькнеръ, ц. 1 р. съ пересылк.

Возрожденіе Организма, безсиліе и безплодіе, зависящіе отъ преждевременнаго истощенія, онанизма, трипера, суживанія мочеваго канала, страданій мужскихъ и женскихъ, леченіе венерическихъ болѣзней, ихъ радикальное излѣченіе предохранительныя противъ ихъ мѣры и возстановленіе способностей къ зачатію младенца, сочиненіе доктора медицины и акушерства, А. Штейнбахера, съ рисунками ц. 4 р. съ пересылк.

О дѣйствіяхъ Природы въ произведеніи рода человѣческаго, или о сремленіи однаго пола къ другому о плодотвореніе зачатіи и зарожденіи и сохраненіи младенцевъ, для произвѣденіи на свѣтъ здоровыхъ дѣтей и для сохраненія собственныхъ силъ и здоровья съ показаніемъ безвредныхъ испытанныхъ средствъ къ укрѣпленію ослабѣвшихъ мужскихъ органовъ, перев. съ нѣмец. доктора К. Иванова, издан. 3-е п. 1 р. 50 к. съ пересылк.

Объ Онанизмѣ и безсиліи, о средствахъ снова возстановлять и укрѣплять здоровье растроенное онанизмомъ и безсиліемъ, сочиненіе доктора Тиссота, издан. 2-ое ц. 1 р. 50 к.

Преждевременное Истощеніе человѣка зависящее отъ болѣзней половыхъ органовъ и мочевыхъ путей; у мужчины и женщины. Сочиненіе доктора медицины Жозана, издан. 3-е въ 5-ти частяхъ, ц. 4 р. съ пересылк.

О Безплодіи Мужчинъ и женщинъ и о средствѣ къ излеченію онаго, сочиненіе доктора Рихтера, ц. 1 р. 50 к. съ пересылк.

Изъ Нашего Гнѣздышка, картинки изъ дѣтской жизни содержащія въ себѣ 37 дѣтскихъ разсказовъ ц. 50 к. съ пересылк.

О Параличѣ и Невраміи и другихъ нервныхъ болѣзняхъ и объ успѣшномъ леченіи ихъ электричествомъ, сочиненіе Алтгауса, перев. профессора, М. Руднева, ц. 1 р. 50 к. съ пересылк.

Опредѣленіе жизни сочиненіе, профессора Клодъ Бернара, перев. Д. Коржа, ц. 50 к. съ пересылк.

О пищѣ какъ средствѣ предупрежденіи болѣзней, сочиненіе Э. Вильсона, перев. доктора медицины Руднева, ц. 30 к. съ пересылк.

Распознаваніе Венерическихъ Болѣзней, у женщинъ и дѣтей, съ рисунками въ текстѣ и отдѣльнымъ атласомъ разкрашенныхъ рисунковъ снятыхъ съ натуры, составилъ докторъ медицины и профессоръ, В. Торновскій ц. 4 р. 50 к. съ пересылк.

Руководство къ сохраненію здоровья и воспитанію человѣка, письма о душевномъ и тѣлесномъ воспитаніи и достиженіи возможно-счатливаго состоянія человѣка во всякомъ возрастѣ, полѣ и при всѣхъ обстоятельствахъ жизни необходимая книга для всякаго, въ особенности для родителей и воспитателей, составилъ докторъ медицины Доброславинъ ц. 3 р. съ пересылк.

Книга для молодыхъ людей обоего пола съ 29 рисунками половыхъ органовъ и ихъ болѣзней, составилъ докторъ Нелюбовъ ц. 1 р. 50 к. съ пересылк.

Бракъ и Безбрачіе во всѣхъ половыхъ и моральныхъ проявленіяхъ съ самыми любопытными историческими и медицинскими подробностями о взаимныхъ отношеніяхъ мужчины и женщины, начиная глубокой древности и до нашего времени, гигіена, физилогія и философія брака и безбрачнія; въ 4 част. сочиненіе Дебэ, ц. 4 р. съ пересылк.

Истинное Сокровище для домохозяевъ, землевладѣльцевъ или упрощенное плодоводство садоводство, огородничество и цвѣтоводство. Составилъ Муравскій, со многими рисунками, планами и чертеж. 2 т. ц. 2 р. съ пересылк.

Съ требованіями Гг. иногородные благоволятъ обращаться исключительно на имя Христофора Ивановича Петрова, по фонтанкѣ, близъ Англійскаго проспекта, домъ № 143, кв. № 16, **С.-Петербургѣ.**

1—1

Дозволено Цензурою 5 Іюня 1880 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона